

Beszámoló az OTKA K 75727 számú programjának végrehajtásáról (2008-2012)

A Kosáry Domokos által évtizedekkel ezelőtt útjára indított Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába c. levéltári útmutató és annotált bibliográfia harmadik (módszertanilag megújult) kiadásának 4. kötete a történeti Magyarország (jelenleg részint Ausztria, Szlovákia, Ukrajna, Románia Szerbia) és a Horvátország területén található városi, mezővárosi és községi levéltárakat, illetve a magyarországi múzeumok kéziratári és gyűjteményi anyagait mutatja be, egységes szempontrendszerben, az írásbeliség kezdeteitől 1848-ig. A projekt eredményeként elkészült kéziratban (1804 oldal) a szomszédos országok területéről 498, Magyarország területéről 535 település szerepel.

A levéltári anyag komplex bemutatása érdekében a feldolgozás kiterjedt az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárára és lehetőség szerint figyelembe vette a települések történetére vonatkozó uradalmi és családi levéltárakat is. A kutatómunka megkönnyítése céljából minden esetben feltüntetésre kerültek a Magyar Országos Levéltár mikrofilmtárában elérhető másolatok.

A levéltári és kéziratári anyag tartalmi és terjedelmi leírása mellett a kézirat alapos és kiterjedt, döntő részében értékelő tájékoztatást ad a települések történetére vonatkozóan 2011-ig megjelent magyar és idegen nyelvű szakirodalomról, az önálló kiadványokról (beleértve a kisebb jelentőségű lokális munkákat), a (levéltári és múzeumi) évkönyvekben, valamint a folyóiratokban közzétett tanulmányokról. Ennek alapját a különböző adatbázisokban, (Nektár, Iker, Humanus, Arcanum, Matarka) feldolgozott és szükséges esetben egyedi módon ellenőrzött információk képezték. A feldolgozás során megtörtént az 1970-ben megjelent alapkiadás valamennyi (mind a levéltárakat, mind a szakirodalmat illető) adatának felülvizsgálata, szükség esetén korrekciója és kiegészítése is. A bibliográfiai rész szerves kiegészítése a terjedelmes rövidítésjegyzék.

A projekt keretében, kiindulva a korábbi kötetek 2000-ben megkezdődött adatgyűjtéséből, az elektronikusan elérhető információkon kívül minden esetben közvetlen adategyeztetés folyt a levéltári anyagot őrző hazai és külföldi intézményekkel. Utóbbiak esetében a projekt munkatársai és külső levéltáros szakértők – Ausztriában, Szlovákiában, Ukrajnában, Romániában és Horvátországban – a helyszínen is egyeztették az adatokat.

A bevezető tanulmányok, bőséges szakirodalmi utalásokkal, ismertetik a magyarországi önkormányzati levéltárak helyzetét 1945 után, az általuk kidolgozott segédlet típusokat, a jelenlegi települési levéltárak (Budapest, Győr, Székesfehérvár, Tatabánya, Vác) létrejöttét és iratait. Külön fejezetben kapott helyet a városi levéltárak történeti fejlődése, az általuk őrzött anyag struktúrája, a levéltári anyagról készített általános és speciális tájékoztatók és forrásközlések.

A feldolgozás a települések magyar elnevezésének betűrendjében haladva (feltüntetve a latin és német helynév variációkat, a külföldi települések esetén a jelenlegi hivatalos elnevezést, továbbá a vármegye nevét) közli a levéltár jelenlegi őrzési helyét, történetét, megadja a fond, állag, sorozat, esetenként a kötet címét és évkörét, a segédleteket, majd a kézirat és nyomtatott irodalmat, alkalmanként a településre más levéltárban (pl. Helytartótanács) található forrásokat.

A múzeumok önálló blokként csatlakoznak a települési levéltárakat ismertető részhez. A bevezető áttekinti a múzeumügy hazai fejlődését és az 1989 utáni törvényi szabályozást. Ezt követi a múzeumokban őrzött dokumentumok ismertetése, ami figyelemmel az intézmények kiállítás orientált egyedi nyilvántartási rendszerére az összefoglaló – a fontosabb egyedi darabokat kiemelő – leírás mellett a kiemelt fontosságú családi, személyi, uradalmi és céhes iratok bemutatására koncentrált. A feldolgozásban 12 országos és 53 helyi múzeum ellenőrzött adatai kaptak helyet az intézményektől kapott közvetlen adatszolgáltatás alapján. Valamennyi intézmény esetében szerepelnek kiadványaik is.

A kötethez remélt megjelentetése esetén névmutató készül.

Tekintettel a projekt jellegére tanulmányok nem készültek. A nagy terjedelmű kéziratból az előszó, a tartalomjegyzék és rövidítésjegyzék a mellékletben került feltöltésre. A teljes kézirat cd lemezen az OTKA Irodán érhető el.